

2301/48

120
1

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

Kyrkobokens fm

648

1453 Aa
s. 46

Uppteckningar
av
Folkminnen i Blekinge
efter
Ingrid Andersson Född 1866
i Tving
II forts fr. M647
där uppgiften om Sagoman o dyl. finnes.
REGISTER sid 80

Tving kn - Nödebo hd

1924

(82 sid)
(84)

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

Jag har hört farmor tala
om Lucia brud. Hon kläddes
vit. Hon sade att de använde
skördesärken. Lucia skulle
gå omkring med kaffe, ja, det
hade de väl inte i första början
De andra låg. Förekom inte i de
sämsta husen. I Tving hade de
seden, i Viö (Rödeby sn.) före-
kom det inte. Min farmor tjän-
te hos en kapten Boysman i
Almaryd i Tving. Jag har sett
Lucia klädd på ett ställe i Boa-
rjö i Tving. Ett fint ställe, där var
många tösen, de tyckte ... Jag har
hört talas om det vid prästgården.
– Ja, men det har varit i vissa fall
men sällsynt.

Kristi himmelsfärdsdag, heli-
ge Torsdag, skulle de dricka mäsg
i byn. Då skulle de ha äggtoddy.
Men de bjöd inte varandra. Det

var "savedagen". Då skulle de samlas och gå ut i skogen och "sava". Då skar de av tallgrenar, ett tum i genomskärning, av späda tallar, och så skalades barken av grenarna. Och sinanpå vår något som ett strå och det byggde de på. De hade spelman med som spelade fiol, så att de skulle ha nöje. Det var under mina föräldrars tid. Mor har lagit oss med i marken och sagt hur vi skulle göra. Än lever det kvar att det skall vara bättre mat än vanligt skärtorsdag.

De borrade björklake. Det när på våren, så mycket mjön malts. Vi barn gjorde det. Borrade ett hål och samlade upp. För att det skulle jäsa skulle porsris läggas i. Blev syrligt. Vi bakade t.o.m. kakor av det. Synlig mak av porsriset. Jag har gjort det för att visa barnen det.

Slåttgungor har jag aldrig sett men hört den beskrivas av farmor. En stock lades emellan ett par träd. Ett par plankor som kunde ledas vid stocken höll sätet. Det var ett midsommarnöje.

Vi barn gjorde gungor av en stödd (oxtörn) och satte upp där hemma.

I skogen böjde vi ner två par grenar och det hade vi på det mesta som midsommarnöje. Vi bundade gunga.

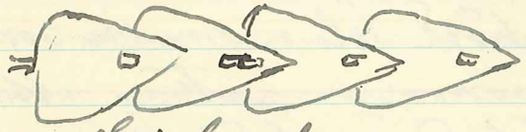
Jag har hört talas om en som satt uppe midsommarnatten. Mina föräldrar har talat om det, man satte fram ett glas vatten och ett glas brännvin eller vin. Så skulle den in kommande ta ett glas. Det skulle

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

bli deras blivkommande. Tog kan vatten glaset blev kan nyfiken, tog hon det andra glaset en fylle-hund.

En som skulle göra det, då kom där en likkista in. Men kon dog ogift innan årets slut. Men jag minns inte om pamor minnes vem det var.

Vi ha till midsommar kransar av vilkesblommor [= jungfrulin] och gubbaskägg [= pyrola]. De göras mellan 25 cm. i genomskärning. Vi bruka hänga sidana över varje dörr. Över finstren var en girland av eklöv. Midsommarkransar-

Girland

na skulle gömmas. Bra att ge kvinnen, om de blevo sjuka.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

När de skulle ut och dansa midsommarafton skulle alla karlarna ha en krans om hatten. Den hade de fått av sin bäste vän, när de kom till midsommarleken. Den var av bläklint. Flickorna skulle ha en krans av bläklint kring vänstra armen. Den gjorde de själva.

De skulle plocka sju sorters örter midsommarnatten och lägga under kudden. Vad de drömde om slog in.

Midsommarnatten skulle de gå helt en å. Och där skulle de sitta och vänta tills där kom någon och lärde dem. Då blevo de de förnämsta spelmännen. Älvorna skulle väl lära dem. Det var en spelman i Stora Gneta syd (Tvings sn) Han kallades Spel-Hans. Han skulle kunna spela

älvadansen. De påmodade, att han lärt av älvadrottningen. Men inte alltid han pik. Men gjorde han si började bord och stolar att hoppa. Han kunde då inte sluta förän där kom nån, som inte visst med ifrån början. De pik tvinga efter nån. Mori farmor har talat om det. [Uppt. frågade om de inte skulle skära av strängarna, varpå berättarkan svarade: Ja, se det skulle de.]

Efter privecken, den 24 okt - 1 nov., började "oppsittekvällarna". Då togs gimrocken fram. Det var bara husets folk.

Jag har aldrigt hört talas om eller varit med om gökotta.

Jag har aldrig sett några eldar vid Valborg eller midsommar.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

Man klär ut sig, när man skall ropa julen ut, Tjugondedag Knut. Det gör de än.

Sådan vårfrudagen är, så skall våren bli.

Så länge tid myrorna är ute före vårfrudan, skulle de komma att vara nine efter.

Om de såg någon orm före vårfrudagen, skulle de fånga den levande och lägga den i en flaska. ~~och omvänt~~ Så las flaskan ner i grytan och kokades. Den kunde nå, som drack ur det vattnet. Farmor talade om en som gjorde det. Hon hade en liten flicka. När modern var borta kom flickan åt flaskan och smakade. När modern kom hem sa hon: Nu vet jag kurudana

kalvar vara kor får: Stjärna får en vitbrokig och Skona en helröd. Du har väl aldrig smakat på flarkan? Jo, så dokem.

Ormar som man får tag på innan påsk, köper apoteken.

Jungfru Maria har flackt flundran. När hon gick med Frälsaren, var hon lysten efter fisk. Hon gick ut vid någon vak och där kom en flundra till henne. Hon tog kälken och släppte den andra kälken i vattnet igen. Den levde likaväl. Och sen dess har flundran varit helgodek.

När jungfru Maria och Josef rymde till Egypten, skulle hon tvätta barnet. Hon hängde kläderna i en buske. Där var törne förut, men då blev det blommor på den. Det

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

blev nyponblommor.

Gulmåran kallas tvättblomster. De äro otroliga att sätta i vatten, det blir fräta.

Där är en blomma, som heter nattviol. Den kallade vi Jungfru Maria händer och de röda (Orchis maculata) Herrans händer.

Sömlöv om midsommar, det var midsommarlöv. De satte i bjälkar och i ynsen. Hela huset var som en lövsal.

Majstång förekommer här och där. Nu ha de majstång i Näshaby, i Rödeby och Strömsberg men aldrig i Vä. I Näshaby är danskarna. De hade ingen majstång, när jag kom till socknen. Likaså har den i Strömsberg blivit på senare

åren. I Rödeby by har jag hört det varit majstång vart år, sen jag kom till Visö (1885). I Tving minns jag inte att det förekommit.

Jag minns att farmor talade om att de i Bredabäck satte upp en slånggunga (se sid. 5) Det åskade och blixtrade. Det var dån för sig midsommar. Ja, ha, sa karlen, som arbetade på den, dundra du i dag så dundra vi i morgon. Blixten flög ner och slog hel (ihjäl) kohorn.

Det finns en fågel, som kallas åkerskärran [= kornknarren] och en gränkärringen, som surra.

Om gränkarringen spinner länge innan hon pausar, så blir det bra bin det året.

Så många gånger åkerskärran knarrar, innan hon tystnar, så många gånger blir det mycken säd.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

Gör hon det bara ett par gånger, blir det ett dåligt år.

Det finns en fågel, som kallas "pupptågeln". Om han "puppar" tre gånger i taget blir det nödår, om två gånger blir det ett gott år. Jag har sett honom till vårt förr har en hane på huvudet [= härfågeln]

Skatan och duvan ha på byst ägg. Skatan har sju ägg och duvan två. Duvan säger alltid:

Du, du, du
Tog nina sju, sju, sju
Så det dina tu, tu, tu
du, du, du.

Jag har sätt och hört efter och det går ut efter hennes läte.

Ugglan är en hemsk fågel, som bådar olyckor. Hu, vi ha en sådan

A 3240

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

avsky för henne. Klärich, säger hon om dödsfall, hoooo om eldsvåda. Och om hon säher sej på skorstenen på huset, blir det slagsmål i huset.

Om ugglan skulle välja bygga bo i lagån, skall man inte köra ut den utan låta den vara. Det är dock sällsynt att den gör det.

Om tuppen gal på kvällen är det olyckstillkännande, det bådar död eller eldsvåda. Man kan känna efter på fötterna på honom, är de kalla betyder det död, om varma eldsvåda. Jag vet två fall där det inträffat. Det var på ett ställe i Vö. Tuppen gol, när de kom till stället. Jag minns så mycket, vad det måtte betyda. Ja, så mannen, vi skall välja honom för det han gal. Tuppen fick slåssa livet till. Ett tid efter skötmannen sig. — På det andra stället brukade alltid tuppen gala på kvällarna, när de kom i lagårn. Pigan som tjänade där sa till sin fru: Vi skall försöka se efter om hans fötter är kalla eller varma. Nej, sa husmodern. Det var på vinter, på våren drunknade pigan. Det är sju år sedan

//

"Stä massan" [= städje-mässan] var första måndagen efter Olofsdagen. Den skulle vara vid kyrkan. Den fick inte vid flera kyrkor än Ervingeboda och Tillhörda. Min farmor var född 1800. Hon var en 25 år, när hon första gången var på stä mässa. Det var i Ervingeboda. Räcker under hela 1800-talet. Bönderna la ihop en stor matsäck. Den bestod utav mibbor och kringlor, som bakades av finriktat vårrågmjöl, mjölk och ägg. De bakades i bakugnen utan jäsning, det kallades däför

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV 648

för ohävd bröd. Det hörde också ett halvtopp brännvin och ostkaka och smör. Bönderna körde dit. De skulle städja drängar och pigor. Alla ungdom skulle samlas på städjemåssan. Det var deras sommarnöje. Ungdomarna skulle ha kryddkvastar. De bestod av lavendel och nejlikor. Det var inte lönt att komma till dito utan kryddkvast. En var fäst på bröstet med en nål. Och en skulle de ha i handen. De hade själva gjort dem. Pojkar och flickor skulle byta bort den de hade i handen. De sa: Godag, skall vi byta kryddkvastar i dag, min lukta är så? Ja, min lukt är ändå bättre. Det var att byta och resonera hela dan. De kunde byta 20 à 30 gånger på dagen.

När de "stadt" [=städjat] en dräng eller piga skulle de bjuda dem till sin skjuts och bjuda mat och brännvin. Och så skulle det betalas städja, 1 kr. för en piga, 2 kr. för en dräng. Lönen utgjordes, talade min farmor om, av 20 à 25 kr. för en dräng och ett par linbyxor och så lite flera persedlar, en skjorta, ett par skor, och ett par strumpor. Och en pigas lön utgjordes av 10 à 15 kr. Hon skulle också få ett linland. Där skulle sås en fjäring d. v. s. en fjärdedels skeppa lin, det vägde väl en 3 kg. eller så. Det fick hon brutet på platsen. Hon skulle dessutom ha en särk, ett par skor och ett par strumpor.

De där kryddkvastarna gjordes av lavendel, som bands samman i en flat plätta. På den syddes nejlikor, varv på varv efter varandra, en 4 à 5 varv. Kryddkvasten var uppåt omg. 10 cm. och nedtill omg. 5 cm. I bröst på

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV 648

vårta blommor hade man gå konstgjorda blommor, som man beställde av när som var van. De naturliga blommorna var finast. De sålg på luktvatten, som de köpte på apoteket och hade på vaxduken. Ja, de hade krydd kvastar, när jag var ung. De användes så länge som där var tå mässa. De körde till tå mässorna med många kass från Karlskrona, karameller och sådant, våfflor och gårån. Och på min tid hade de lemonad och sodavatten också. Farmor har talat om att de hade enebärsdricka. På eftermiddagen var det spel och dans och nöjen. Och en förskräcklig folksamling var det!

Både julafton och midsommarafton gick de ängång. Jag vet ingen annan än Håkan Mälare i Alvaromåla (Tvings sn) som gjort det. Om de ville ha några upplysningar om hur det blev med skörd och byggningsråder, frågade de honom. Och det slog in. Han dog för en 3 år sedan på ålderdomshemmet i Tving. På utställningen i Ronneby när han med, då var han 9 år. Han sjöng en sommarsång: I denna ljuva sommartid (Paul Gerhardt). Det höddes över hela stan. Han var över 100 år när han dog. Han talade inte mycket om sin ädentyr, när han gick ängång. De kunde fråga honom: Blir det många likfärder har i år. Nej, svarade han, i år var det inte så många.

Jag har hört, att de klätt midsommarbrud på nia håll, men inte i våra trakter. Men i Tving ha de gjort det. Farmor har talat om det. En flicka skulle ha en krona och vit klänning. Hon skulle bäras på gullstol genom byn av två unga pojkar. Detta var midsommarafton. Fiolspelare hade de i tåget och så

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

bruden. Och så marskalkar och tärnor par om par. Och jag vill minnas, att hon så att de gick rakt genom byn till en lekplats i ett gärde. De sjöng och spelade.

Örter skulle dagas till läkemedel om de plockades midsommarafton. De skulle då alltid plockas efter kl. 12 och soluppgången. Vi var och plockade Tussilago farfara (Menyanthes) och torkade bladen och kokte dem. Vattnet som de kokt i skulle de ta in vid reumatisk värk. Kokta te blommar i överlagt kärl.

De plockade stätta gubbar (Arnica montana). Av dem togs roten och kokta och sedd skulle vara så magstärkande.

Kåvsvarsar (Equisetum) togs för tänderna. Man torkade dem och kokte te av dem när de skulle begagnas. Då lades massan i en klut och badas på ställen där man hade ont.

Så var där ett träd som kallas hylle [Sambucus]. Vi bröt av blomställningarna och kokte te av dem. Det var välgörande på bröstet och när man var förkyld. Bären av hylle, när de blev mogna, krossas i ett tenfat med sked. Och saften är bra för bröstböld och flen. Det är utmärkt, det har jag själv prövat.

Det finns en sort blommor som kallas ryllika (Achilea). Blomstjälkarna plockades, torkades och kokta. Det Det skulle vara för kreaturen, som de inte ville äta.

När vi behövde det plockade vi pionros och tibbstickor. Pionrosen kokte och gavs för blodgång hos kreaturen d. v. s. blod i urinen.

Av tibbestickan var det roten som användes. Den las i, när man

kokte andra medicíner.

Midsommardagg skulle vara till surdeg. Man bredde ut ett kläde och vred ut dagg ur det. I detta körde man mjöl och det skulle bli surdeg.

Bullamåndag och vidatisdag var de första dagarna i fastlagen. I kroppkakor skulle de ha bullmåndag, det pick nitå sakras, var man gick och var man kom. Vidatisdag var stenkakodan. Då bakade det stenkakor överallt. De bakades av kornmjöl, mjölk och mjöl [?] och på vad vi kalla "plåt", en vanlig stekpanna. Underst lade man ~~[illegible]~~ kägra skivor spekeflask. Sen vek man den ihop ett par gånger.

I hela fastlagen skulle man gå storklädd, svart och vitt, när man gick

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

till kyrkan. Det var aldrig några tåflumgas. Ingen gifte sig - då skulle det bli olyckligt. Ekar skulle vara fyrt och tilla. Om det mötte vita tisdag skulle det bli gott om sill [fiskmåsar] Färsk sill användes mycket om sommaren.

Palmsöndag ville man ha lik björklöv in satta.

Farmor har talat om, att om det var någon husbonde, som hade en olydig tjänare eller en par otäcka olydiga barn, skämde de dem med att de skulle på av harbaren långfredagsmorron.

Om de tvättade veckan före påsk skulle de på ohyra; den kallades dymmelveckan. Dagarna kallades: dymmelonsdag, skärtorsdag, långfredag och påskalördag.

Påskaägg skulle de ha påskaftonen redan. Annandag påsk tog de en korg ägg och kokta ägg i skogen vid en sten. Bröd och annat mat hade de. Det var på barnmå sällskap, barn och tjänare. Det har jag själv varit med om.

Om det fanns nättlor skulle de ha dem skärtorsdag.

Kötträtter vill man inte gärna äta långfredag.

Påskveckan skulle de inte tvätta och inte spinna. De skulle inte spinna på Trolldoms skull.

Man gav bort påskägg till en god vän. Om karl skulle köpa en julgubbe till flickan och tillgengäld skulle hon ge honom ett färgat ägg.

Man målade äggen med olika färg.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV C48

Flickorna ville ha ogräset och raka skär torsdagsmorron, så dem skulle man ta in.

Påskdagsmorron ville man gärna vara tidigt uppe på att se hur solen dansade. Man ville gärna springa över en bäck på att få hälsa och kraften.

Skärtorsdag skulle man inte gödsla ut, så att inte flickorna fick tag i gödseln.

Skärtorsdags morgon vägade de på flickornas skulle inte öppna spjällen förän solen var uppgången, så att det fick de ställa så att de hade lite kall mat på morgonen.

Många på fäder ha berättat, att när Frälsaren gick på Jerusalems

gator ville han vila sitt kors mot en husknut. I huset bodde en skomakare. Han gick och drev honom bort. Ja ha så då vår Frälsare, då skall Du få gå med Din lästaknippa på ryggen tid domedag. Han går ännu. Och och är så sådda att någon plog skall stå under bar himmel vid julen. På den enda vila han kan få är om han kan sätta sig på en plog. Men då våren då ingen gröda mer på den åkern. Så de ser noggranna med att ha sina verktyg under tak, när julen kommer.

På Golgata var en nygga och rotade ner spikarna som de skulle spika upp vår Frälsare med. Och så kom en höna och spekade [=krafsade] upp dem igen och därför är det värre för en höna att värpa ett ägg, än för en nygga att få

LUNDS UNIVERSITETS 648
FOLKMINNESARKIV

tio grisar.

Sibylla skall vara den dotter som besökt Salomo i [illegible] rika Arabien. När hon kom till Jerusalems stad, skulle de gå över en bäck. Men hon ville hellre gå på det hållet, utan tog av sig barfota och vadade igenom bäcken. Hon hade fått en gåsafot och en riktig fot! Och gåsafoten blev förvandlad till en riktig fot. När de som skulle mäta [?] Frälsarens kors, försökte de med många trä, men något som passade de annat än det som låg över bäcken. Sibylla hade sett, att det skulle bli ett kors där för hade det varit för heligt att trampa på. Trädet var av espe [=asp], därför darra espelöven.

Hästorna reser till Blåkulla

De skulle samlas på ett bestämt
ställe, innan de reste. Det var
vid en korsväg. Där skulle vara
en sten, som skulle läggas på
ryggen, och så band de framför
ihop med varandra och lika
så bakfötterna. Och en stång
stacks innunder. Och på den
skulle de sätta sig och så bar det
iväg. Det är väl skärtorsdags-
morron de ge sej åstad och så
kommer de påskaloördag. De kan
göra kollkarar, förtolla mör och
allt som är ont.

Jag har hört talas om att det
var en av blå kullekärringarna,
satte ut en plåt på taket en
gång ja, det var inte vid påsk. Där
skulle bli en rismjölkskaka i den.
Hon visste att gumman hade en ko,
som hade kalvat. När hon då kom åt
var plåten fylld med dynga. Ja, så,

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

jag tror du kan se nöd med sig.
De hade gjort något för att skylla
mjölken.

Jag hörde talas om det
var en rik gubbe, egennyttig
och snål, ingen att ärva
hans egendom. Han skulle pör-
ra gömma undan den medan
han levde. Han samlade ihop
sina pengar och värdepulla-
her och grävde ner dem i sär-
deshelan. Men då var där
en av hans döttrar, som var
på höslåttret och skulle dra
ner hö åt kreaturen. Hon sik
te konon, när han grävde. Där
han satt ner skatten öste han
igen riktigt noga och sa: Du skall
jag säga dig att du inte får skäp-
på detta pörran mer inna ny ill blir
satt över som nu. Och så satte han
sig. Men när gubben blev död

så bar barnen ut liket och satte det över skatten. Så kunde de ta bort den. Annars hade det inte varit godt. Farmor har talat om det; hon var född i Twing.

Det var en man gräfde ner en skatt vid ett berg. Och då hade det varit ett barn i närheten, som hört och sett detta, när dom plockade bär. Jaha, hade han sagt, när han gräfde ner skatten: Nu får du förvara detta, tills sju bröders blod har runnet på det. Barnet talade om det för sina föräldrar. Då tog de sju tuppahyklingar och en yxa och gick dit. Så högg de nacken av dem och lät blodet rinna över platsen. Och de kunde ta upp skatten. Det har farmor också talat om.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Jag hörde av Sven Johan Pettersson (från Torsås, i Småland) att det var i Småland en flicka, som skulle gå och hämta vatten i en källa i skogen. Källan var full av vitsnade löv. Hon skvalpade undan och fick på sig vatten. Och det blev ett par, två av de här löven i spannen. Men när hon kom hem låg där både guld och silverpengar i botten på spannen. Och de sprang dit genast, men då var källan klar.

Jag har hört talas om Ola Sånna, men inte när av hans bedrifter. Där var ett berg, Hasbergen, när de skulle köra till stan.

Jo, det var några stycken bam, som gick ut med en sjö. Då fick de se en häst som gick

och beta. De klättrade upp, men där var en liten som sa: Jag "nicker" [räcker] inte upp. Men när nicken fick höra det, så kastade han av barnen och försvann. Det var för att han fick höra sitt namn.

Nere i Skåne kalla de neckan för bäckahästen.

Det stod i den gamla katekesen att det var en strid himmela mellan ärkeängeln Mikaels änglar och Drakens och hans änglar blevo störtade och somliga kommo i skogen, somliga på bergen och somliga i sjön och det blev skogrå, sjörå, bergtroll, tomtegubbar och sådana. Farmor hade en sådan katekes.

Det var en groda, som alltid brukade komma och sitta vid vår dörr. Jag bar undan den, men hon kom ständigt igen. Slutligen att man skulle ge dem av all mat man hade i huset. Jag gjorde så och om morgonen där låg sjuken Tom och grodan kom aldrig igen.

I Bottnamåla (Rödeby sn) var ett berg, där det skulle vara troll. En som hette Johannes Karlsson var ute och gick förbi berget. Då låg där en hatt på berget. Han tog hatten på sig. När han kom in var där ingen som tjatade någonting utan först när han tog av sig hatten. Sedan kunde blev så rädd. De trodde, att det var ett troll. Om kvällen sprang hollen runt kring stugan och skrek: Fars lurehatt, fars lurehatt. Och då kastade han av hatten, för hans kunde var så envägen. Och då blev det tyst.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

Skogsnuvan skrattar åt folk och försvinner folk. Skogen mellan Viö och Fjärdsjömåla kalla de Katsmon. Där är många som blivit försvillade.

Tomten kallas för goanisse

Jag tror jag minns, att Ingrid Stina Sven Johan Peters hustru, född 1850 [i Torsås, Småland] talat mät om spiritus. Det var ett särskilt djur, liksom en skalbagge de skulle använda som spiritus. De skulle ha en "gösask", en svarvad ask, att förvara den i. Den skulle förvaras väl och de skulla ha ett hål i locket. Där de kar de sina pengar skulle spiritus en läggas framför dem. Den skulle dra pengar till huset. De pick lov att mata honom. De var giriga, som hade en sådan.

Samma kvinna har talat om att det var en piga, som hade fått en tjugosju-dalare, det var en sedel, och lagt den i en pista och så sagt: Du skall du ligga där och dra till dej flera. Och ren en gång, när hon skulde titta efter låg där två. Hon blev så förvånad, visste knappast om hon skulle våga begagna den. Hon hade sagt det på skämt.

Min farmor har talat om att i hennes barndom hade de så lite potatis, att det kunde vara kvällen, som barna hade en gösask potatis, som stod inne under sängen om vinkern. De kokte av den bara vid särskilda tillfällen. Det var en dräng på ett ställe, som klagade över kosten och sa: Han pick aldrig annat än kokta rovor, stekta rovor och stekta

rovor i ugnen. Rovorna skeltes i eldmörjan på ugnen.

Det har jag hört, att där skulle grävas ner ett livande kreatur, när en kyrka byggdes. Den skulle vara "kyrkovärd" i Rödeby var det en svart tupp.

Det kunde vara Tuistgn var de skulle bygga kyrkan. Då tog de en vagn med en ko och ginde på två killingoxar och där de stannade skulle kyrkan byggas. Så ha de gjort i Elmeboda, när de skulle bygga en ny kyrka. Det är väl en 75 år sedan. Då gick oxarna jämnt en halv mil från den gamla kyrkan, så nu är den i mitten av församlingen. Jag har aldrig varit där på församlingsbona talat om det, men mor var barnfödd där.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

Basilisken har jag hört men vet inte hur den ser ut. Det var två i vår by, en kvinna och en flicka, som såg ett underligt djur, när de plockade bär. Han låg på ett berg. Han framställde precis som en fjorfot [:ödla] med en mans ansikte mitt framför näsan. De sa att han var en half meter lång. Ögonen voro stora och långt ute i huvudet. Folk undrade om det varit en basilisk. Det står ju omtalat i bibeln en basiliskes kula.

Jag har hört talas om av mina föräldrar att Pintorpatrum var en häxkarinna på ett stort gods. Hon var stingsk och elak mot sina underlydande. Då torpama kom på morgonen stod hon och skällde på trappan, för att

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV 648

de inte kom tidigt nog. Sin man hade hon gett sig med gift och sin bror också på att komma bli arvinge. Två barn hade hon bänt upp i en bakugn. Så en dag var där en tiggare, som kom sent på gården. Om du nu inte gör det jag befaller dig, sa hon, så är du av med ditt tigg. Du skall skaffa fram den största eken på gården med rot och topp som den växt och växer och toppen före och rotänden. Ja, han gick ut i marken och var mycket ledsen. Varför är du så bedrövad, frågade denne. Tiggaren talade om det för honom. Jag skall hjälpa dej och skaffa eken, sa den andre. Det var tiggaren tacksam för. Den frammätte tog yxen, som tiggaren hade och sökte upp den största eken. Med tre hugg högg han omkull den. Och när den fallit kom två stora, svarta hästar med en järnlänk emellan sig. Och mannen spände dem för eken. Och sen bar det i väg, så det ven genom luften fram till gården. Då stod prun på trappan. Då det tog emot i järnporten, skrek han som höll i tömmarna: Flugg i Erik. Och då den andre knäade: Knäar du Svante. När hon hörde de namnen nämnas förstod hon vilket det var. Sen frågade han om hon hörde om hon var redo att följa med. Det var den onde. Hon bad om förkoning först ett år, till sist ett dygn. Men det var omöjligt. Hon fick följa med. Hon bad att få ta sin kammarjungfru och präst med sig. Och det fick hon. Så kom genast prunc en vagn. Och Svante och Erik drog och den onde körde och det satte av. De kom, tyck-

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648.

te de till ett stort slott. Då så öppnades ett par stora portar. När de kom in, skulle hon börja stoppas. De tog på henne ett par blytofflor. Du har varit begiven på dans, sa han som bjöd. Och så dansade han med henne tills blodet flöt ur hennes tofflor. Sen tog han en kam. Du har prålat och kruserat ditt hår i fåfänga och onödighet, nu skall jag komma dej. Sen rev han i hennes hår med kam, så hård blev genomblött av blod. Sen öppnades där en lucka på golvet och då skulle prästen titta ner och då kom där en gnista i ögat, så att han blev enögd. Sen blev prästen och pigan utskämpta och det dröjde i två år innan de kom hem.

Sven Johan Pettersson hustru har talat om, att när de byggde upp Torsås kyrka så revs ner på natten vad som byggdes upp på dagen. Byggmästaren gick ut en natt vid 12-tiden. Då var där två kvinnor som kastade undan grundstenarna. Varför gör ni detta, sa han. Jo, sa de, vi kan flytta ett hus, men vi kan inte flytta vårt. Och hur långt skall vi då flytta det, frågade byggmästaren. Flyttade det tre steg eller alltnär åt söder, sa de till honom. Det skedde så och sen byggde de upp kyrkan i ro.

Hon har talat om att innan pesten bröt ut, var det en liten flicka och en liten pojke, som gick och ropade utanför dörrarna. Det var varsel, där de ropade skulle folk dö. De dog ut, så att det var två byar, där i den ena bara

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV.
648

fanns en pojke kvar, i den andra bara en flicka. De gick ut och friade, så de fick höra varandra och kom tillsammans. De gifte sig och blev ägare till byarna.

Det är inte så förfärligt länge sen koleran gick. Då fick de rökas innan de kom in till staden. Det luktade förskräckligt det var fjära, minkår och gamla skobottnar. Det har varit under min mors tid.

I Tallarmåla Hellaryd, skulle gården ha gått i arv till far och sin i ett par hundra år.

Det var en <u>midsommarbyst</u>, Ola Olsson i Vik, som aldrig skötte sig. Och han hade tagit av nattvardsbrödet och satt fast det på en vägg och sköt på det och när han sköt så sig han på väggen förbrasen hänga på borset och det rann blod ur sidet. Han blev ransin sig till slut och då talade han om detta. Han dog på Västerviks hospital för en 10 år sedan.

<u>Bellman</u> var en hovnarr. Jag har hört talas om det var en som avundades honom för att han stod så högt uppsatt hos kungen. Han satt nästa kungen vid bordet. Tänkte hur de skulle sätta honom i ogunst. De fann på att de skulle ~~de tillsammans~~ börja ge varandra en örfil och börja så att Bellman skulle slå till kungen. Men när Bellman fått örfilen så slog han tillbaka och sa: ekin for var en gammal åkerman, när han kom till renen så vände han om.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Aa 1408

De talade om för mej om mannen som skulle sköta hushållet. Det var en karl som var så stöng mot sin hustru. Så sa hon: I dag ska vi byta arbete. Jag ska få och slå, ni får dra ut ine och laga mat. Det skulle he han. Det skulle gå så bra. Så skulle han ge grisen på morgonen. Då gick grisen ut på kornet. Så skulle han kärna. Men då borde han inte låta kärnan stå inne mens han hämtade vatten så att inte grisen välte den. Han band den på ryggen. Så lutade han sig ner, när han skulle hämta vattnet. Men då rann mjölken över hans huvud och ner i vattnet. Så skulle han vakta kon. Han la ett bräde från ett berg till stuvtaket. Där var så gränt, så han tyckte, att där kunde kon gå. För att han skulle kunna hålla henne fast klippte han repet ner genom skorstenen och band om sej själv. Så fick han tänka på att laga mat till de som var ute på arbetet. Han skulle koka gröt och sätte på en gryta. När grötten kokte samlade kon ner från taket och blev hängande på väggen och drog honom upp i skorstenen. Folket blev hungriga och hustrun skulle gå hem och se efter var för de inte fick nån mat. När hon kom hem och såg kon hänga på väggen skar hon av repet med lien. Och då rann lade gubben ner med båda benen i grötlagrytan. Så dår stod han, när hon kom in. - Det talade de gamle om, när det var tal om folk, som var elaka mot sin hustru.

Aa 1384

Jag har hört om nån som skul-

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

le ju nt och säka efter när som
var så dum som hans egen hustru.
Och då häppade han de som var
ändå dummare. Ja, sa han, när han
kom hem, nu har jag rätt de som är
dummare än du, så nu får jag tala
mej med dig. Det var väl den gum-
man, som när hon skulle ny skjor-
ta till honom, inte förstod att klippa
utan slog hål efter huvudet på ty-
get, så han var så lissen [ledsen]
var gång han skulle ha en ny skjor
ta.

Ao 1453

Man talade om att det på ett
ställe var en friare. Han skulle för-
va hur duktig flickan var. Han tog
dörrnyckeln och gömde den i en lin-
tote. Nästa gång beklagade de sig
att de blivit av med nyckeln. Han
hur det gick, minns jag inte.

3)

När tjänarna gick ifrån sin
tjänst pick de "skön". Då skulle
de ha ett stycke kött, en pipbog
eller så, en ost och en stor ka-
ka bröd av finsiktat sågmjöl.

Tjänstefolket skulle dansa
kvastar efter sig. Då ställde de till
gillen gemensamt för en by. Det
skulle vara i en bykstuga. De
la ihop allesamman till detta kalas
Det var ingen vidare traktering
än kaffe och lite brännvin. Sena
hade de våfflor. Där skulle de då
göra kvastar. En pojke skulle läm-
na en 1 dussin till att sopa rine
med och en dräng ½ dussin, men
de fick vara stötte, de skulle
man sopa ute med. Skulle vara
innan de hade utjänt den 24 okto-
ber. Där var gelman med, men
den [illegible] gjorde bara, dansades
gjordes inte precis. Och kvas-
arna skulle ersättas med "skön".
Och de pick ett par stjorka nikte.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

648

kringlor av pressikat rägmjöl och mjölk och ägg. Och det skulle vara stort "skiv" det berodde på hur de var ontyckta.

"Bygdegillen", de skulle ha en liten sammankomst varje gingde bykte. En 4 gge. på året. Ungdomen från hela byn kom dit, kunde vara en 20 à 30 stycken. De började inte förrän på kvällen och bykte på nätterna slutade inte förrän vid 2-tiden. Och drängarna hjälpte till med att ösa. Var det glatt så dansade de lik. Och spelade gjorde de. Och gingde. Och hade lik målebar. Gården bjöd på kaffe och kaffebröd, vaffler. På min tid var det inte så vanligt med brännvin, men det kunde vara sidant med.

När de hade bargat, så kunde de på större gårdar ha skördegille. Då inbjöds dem som hade arbetat på gården. Då skulle de ha brännvin och allt slags mat. Jag har hört talas om skördegröt. Men vet inte hur den lagades. När de skörd hiama var de så rädda att inte skära sig. De sa: äkta dej så du inte skär dej, för då blir du av med skördegröten. Men bara ett ordspråk för det vankades ingen skördegröt på mindre ställen.

I Sillhövda socken en enda bastu, i Holmamåla. I Gudamåla var inget skjul, men väl i ödbylle kulla. Var hade sin bröta. Krossbrötan var mycket större och grövre, det var karlamas, skavbrötan var mindre. De la stenarna vid båda ändar-

na, den fick riktigt muras fast.
Det var ett höjta nöje. Bara en
bryta i varje by. De ställde oftast
till gillet en lördag. De skulle
hjälpa varandra
Linet tvättes först upp med
rötterna, man tog så mycket
man kunde i händerna och lade
så sidana ovanpå varandra i
kors. Ett band lades så om. Det
var för att det skulle skiljas vid
repningen, då tog man samma
händer. Sen sattes de i havar
det kunde vara 2-4 kärvar. Sen
kördes de hem för att repas. "To-
repan" var en planka med tyg-
gar i mitten. Här man repade satt
en vid varje ände. Sen togs tovet
för att rötas, då bredde det kunde
ut på gräs. Efter en månad var
det riktigt torrt. Så lät det in
till det skulle brytas. Det skulle
torkas i brytan. Jag tror att ungen

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

var vid borta gaveln. Det skulle
torkas inder tre dagar. När det skulle
brytas sprang Bast. Jakob och
hämta det och gav det till prunti-
merna. Vi lämna det till karlana
och la då ofta i ett äpple. Då tyckt
~~tyckte~~ karlen på varje äpple och
hurrade och skrek.

Husbonden skulle så lin
och då fick han äta ägg annars blev
det inte bra lin.

Linet skulle vis på vissa
dagar 1:sta maj, annars Karolina
eller Charlotta. den 1:a prunti-
mersdag skulle det vara.

Om det var länga istäp-
par blev de glada, så längt
skulle linet bli.

Om där var ett hål i ugnen

skulle man gå efter en gammal gubbe att laga det. Andra vill inte. Om de kröp in där, skulle de på ort av ohyra.

När det var begravningsgille skulle grannkvinnorna ha med sig förning, gröt, pannkaka, vörtbröd och ostkaka. Och kommo de hem när en kvinna på barn skulle de ha med sig barnsängsgröt.

De skulle ha äggskärna om förningsrätt. Man tog ett tjog ägg och en matsked mjölk till varje ägg och vispade samman det. Litet socker hade man kanske också. Smeten hälldes i en skärförning form, som smörjdes med mält smör. Den ställes in i ugnen och gräddades på en halv timma eller så.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

Vörtbröd. Mjölken skulle sättas på eld och värmas som till vanlig ost, alltså 20 grader, och löpe läggas i. Vän den höll på att "flockna", vispades den samman med en visp, så att ostflockarna gick sönder. Sen ställes den över elden för att koka med ständig omrörning. Det var arbetsamt, för kokningen skulle pågå i sex timmar. Om vörbröden då inte var tjock nog, sva man en sockerbulle i. Den köpte man hos bagaren just för vörtbröd. De var porösa och härligen av socker, mjöl och fläsk. Men om man kokte vörbröden längre, behövde man inte tillsätta något. Av omkring 8 kannor sötmjölk blev 2 kannor vörbröd. Den slogs upp i tunnfat och så vässt ställes ruosin på. Det var präktig förning, vid

barnsöl d. v. s. vid förlossning, då gummorna genast komma eliet, vid kristnagille och begravningar.

Den seden finns än i våra trakter att de komma till en barnsängskvinna med en fällkittel, plåtar eller sådant. Förr skulle de till barnsöl ha gröt och äggkaka eller gröt och pannkaka. Till kristnagille skulle det vara mer.

De hade också <u>rötost</u> till vardags. Den kokas av vassle, när de hade ystat. Tjock vassle - som kramas ur osten - och tunn vassle slogs tillsammans och skulle kokas längre, flera timmar längre än den andra rötosten. Men man behövde inte röra i den de tre första timmarna. När den kokt tillräckligt började den tjockna och då tillsattes några rockerbullar, en 6 å 7 stycken

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

av åtta kannor vassle blev ungefär en kanna rötost. Förosten skulle ersätta gröt på kvällen. Det var gott.

<u>Gröt</u> kokas av dels krossgryn, dels helgryn. De sista var skalade och det blev den finaste gröten av dem.

<u>Pannkaka</u> kokas med potatisgryn, som vispades i den kokta mjölken. Den kokas hård och så rättes den på att kallna. Så tillsattes mjölk och mjöl och ägg och detta arbetades tillsammans till en massa som slogs på plåtar. Den breddes ~~ut~~ så det var tum tjock och tilde så en timma i ugnen. Man använde potatisgryn därför, att risgryn hade man inte och kornegryn gick inte att använda.

Ostkaka kallas ibland för ostkjärna. Söt mjölk värmdes till ungefär 16 grader och tillsattes med sektigt sur kärnmjölk. Till fyra kannor söt mjölk skulle tillsättas ett stop kärnmjölk. Så blev det ost och vassle med detsamma. De hade en tunn duk, som vasslen slogs igenom och silades. Sedan lades osten varm i formen, pressades först och välvdes upp. Ostkakan serverades med sylt. I våra trakter bakades den aldrig. I Småland brynes den och förekom det hos oss, kallades den på "brynost".

Till kristmagill skulle man ha hillfröning gröt, pannkaka eller äggkjärna och helgfris en kaka bröd. Det skulle vara en rund korg som skulle vara full.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

för längst tillbaka hade de aldrig mörbakelser.

Till kyrkegångsgille skulle det inte vara så många som till kristnagille.

Sen på senare tider, vid begravningar och även på vid kristnagille skulle de ha tårta. Underst till tårtan skulle vara en botten med en ask igenomskärning och på den breddes sylt. Ingen var det som användes, på de visste väl inte om någon annan sylt. På bottenkakakan lades mörbakelser i form av hjärtan och ekblöv som skulle fästas på fält mitt varandra som möjligt. Smeten till bakelserna och bottnen var densamma, nämligen två skålpund mör, två skålpund mjöl och ett skålpund socker

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

med tillsats av ett dricksglas grädde och två glas bränvin. Detta arbetades tillsammans till en fast deg och kavlades ut på ett bord och togs ut med formar. Sen ratles den i bakugn, en kvarts eller så. När den serverades skar man igenom så att en bit av tårtans botten följde med varje bakelse. På större kalas skulle det alltid vara tårta. På senare tiden har de plockat upp bakelserna ovanpå varandra utan att botten fick synnes.

Till pining skulle också vara ett bröd i bottnen på korgen. Det var bakat av vetemjöl. Det var pinsiktas och siktat i kvinnen. Där fanns minst två kalvar Jag olika sikter, Den finaste var flodersikten.

Till pining ha de än tårta, sockerkaka eller ett fint man delmussla.

Till begravning skulle det vara ännu mer. Då skulle de ha sked, kniv och talbrik med sig. De ha sagt: Bräkne hård att de hade ett lakan med sig vid förningen. Som alltså skulle användas som svepning fatt det blev slagmål och mannen dödad

Då brödkakan och gröt och äggkakan las bord hinde de ha en 3 à 4 sorters små kakor. Ostkaka begagnades aldrig vid begravning utan den bröds till de mindre gillena.

Mandelmussla. Det gick åt ca 1 kilo till sidana. Smeten tillreddes av ett skyd mjöl, ett skyd mör och ett skyd socker och en halv fjärdel [skyd] vätmandel. Och där skulle bli 50 kakor av en sidan med. De bakades

i runda former av koppar, som där var stjärnor på.

De bakade en sort som kallades pännbakelser. Till en sats på 50 st ägg tog en skvd socker, en skvd mjöl, hälften potatismjöl och hälften vetemjöl, och ett halvt stop mjölk med grädde på. Man hade en sticka av ett par tum igenom kärningen som degen moddes upp på. Så höllo stången i närheten av elden, så att degen blev bakad. Sedan en 30 år tillbaka användes i stället för en kopp välvda former, som var försedda med runda hål med små hål, och ovanpå dem lades kakorna. I senare tid har man rivit med socker på kakorna.

Äggspänn. Ägg och socker vispades tillsammans som till sockerkaka; ett skvd socker till ett halvt tjog ägg. Sen man vispat en kvarts tillsattes ett halvt skvd potatismjöl. När det var smidigt, tog man med en avlång träsked och lade på en mord stjällplåt. Kakorna grädde så i ugn och man fick passa väl på, innan de blev härda, för de skulle inte vara som en hyvelspån.

4/

Därhemma var en gumma som hette Anna Svensson, som bakade sockerkakor för de socknar. Hon tog 16 skilling för arbetet. Hon använde en lång, oval kopparform, som var "kylig" (= vägig). Den hade ett rör i mitten. Och så var det en mindre form att lägga ovanpå. Till en med åtgick 25 ägg, två skvd socker och ett skvd potatismjöl. Ägg och socker skulle

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

vispas en timma och sen skulle mjölet röras i bland.

Jag har inte hört omtalas vetekakor från våra trakter. Men i Listers härad har de bakat sådana. Där skulle ju vara så gräsligt med ägg i dem. På utställningen i Karlskrona fanns en vetekaka, som var bakad i Karlshamn.

Löfkakor. Ett stop mjölk och två ägg vispas tillsammans och en tesked salt tillsättes. Så röres finsiktat rågmjöl i tills man får en hård deg, dock inte hårdare än att den rinner ur skeden. Så löfblad, som doppats i vatten, läggas så en i taget. Löven läggas på brödspadar och grädas in i ugnen. När kakorna är obrunna tages de ut och löven av-

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

lägnas. De var rätt så tunna, ungefär en halvtum tjocka. Sådana bakades aldrig annat än vid midsommar och äro på något ställe i bruk än i dag.

Julölet var en viktig sak och det gick man tänka på i tid. Det skulle mältas malt. Det var en mälla i var by. Där gick lånas det från varje hus, som gick en åtaga sig mältningen emot betalning. Men de fattiga hade de gräskade enebär och tostade i bakugnen och mol på en handkvarn och byggde öl av det, som blev riktigt gott.

Man gick också tänka på ljusstöpningen. Det mältes talg efter gris och fårkreatur och stöptes ljus i blecksformar, men för fanns inga formar, då togs vekarna

på en häpinne och doppades i mält talg först och sen i kallt vatten så många gånger att ljusen blev grova nog.

Så var det bakningen som skulle göras. Brödet skulle räcka till julfirandet. Där var många brödsorter. De siktade mjölet själva.

Julbrödet var den förnämsta sorten. Det kokades vatten och hälldes över mjölet sen slogs det [arbetades] i flera timmar. Alla familjens medlemmar skulle deltaga i detta arbete liksom varandra.

Så bakades också grovt bakat, det bakades att ge bort till stora tjänstefolket.

Bakmannen skulle ha en kaka som julkorf hos varje bonde och torpens bönemän, som skulle anställa om så att deras söner och döttrar skulle bli väl gifta, den fick inte dra det kortaste strået. Och så alla andra som de hade betjäning av. En julkorf bestod av en brödkaka på en 4 à 5 kilo, ett öra, lyckebe av en gris, ett stycke fårkött, en ost, några finsiktade kringlor och äpple om det fanns.

Så bakades ett bak små grovsiktekakor till småttingarna. Det kunde komma många barn på en gång och alla skulle ha en kaka till jul.

Så var det julstakarna. Det var på det mesta som stektes. Det gjordes sällan nyttor, utan det kokades stora stycken fläsk och gjordes blodkorv och isterband, som kokades och stektes under helgen.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

Det beställdes julkakor hos bagaren till barnen. Alla små de hade brukt tilldelat skulle ha en. Julkakorna var formade som hästar, gubbar, kärringar, grisar, hjortar och pojkar.

Länge tillbaka fick alla familjens medlemmar var sin julkaka. Det var först en stor kaka så en liten pinnkaka ovanpå och så alla var sin liten ost, som lades allra överst och så sattes träpinnar i den stora kakan rumpan och ett äpple i toppen på var pinne. Och sen julkakor i kring. De julkagarna skulle stå orörda över helgen. Och även en hygglig fästman skulle beställa en stor julgubbe till sin utvalda som julgåva.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

648

Julkläder fick lov att vara över innan det blev i solstånd et annars blev kläderna alldeles uppfrätta.

Till julen prydes väggarna med listlakan och hängkläden som tillverkades i hemmen av flitiga händer. De vävdes av vitt linnegarn som var spunnet i hemmen och färgat också. Det var mest gasblå och gasröda färger och även lite gult. Spetslakan hängdes omkring sängarna. De var också vävda i hemmen av linne och i samma färger.

Så var det att putsa tenn fat och tennstallrikar, som skulle vara en prydnad på hyllor och skåp. Sand strödde s på golven.

Allt skulle vara gjort innan Thomas afton, bak, bryggd, slakt

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

och byk. Eller gick det "bovers" i gaket, när Thomas kom med sina kundar.

Det var mycket julmat. Öl ur tråka. Och brännvin, som var bränt i byen. Och stora fat kokt ovel och så ät'a välling som också sattes på bordet i stora träfat och runda träskedar att äta med av fatet och så lutfisken. Och julgröten fick inte saknas. Också potatispannkaka. Allen det som sattes fram på julafton, det skulle stå kvar över helgen för Tomtarna skulle ha sin ransom.

Det skulle huggas särskild ved till jul. Det skulle vara den bästa på året. Julbrasan hade mycket att betyda, den ficke inte töras utan som den lades på spisen, så fick den brinna av. Sen skulle askan avgöra vad som skulle hända på året. Under tiden som brasan brann, så skulle hela familjen samlas vid julbordet till måltid. Då skulle familjefadern gå ut och se in genom ett fönster, för att se om någon skulle dö innan nästa jul. Då skulle den personen vara utan huvud.

Kreaturen skulle också ha lite julklapp. Det skulle städas grundligt julafton. Fint hö skulle de ha. Och hönsen skulle matas med korn vid gås.

När julhalmen togs in blev det liv i luckan. Då fick barnen leka på den över julen.

Under julldagarna skulle inte vatten hämtas i brunnen, utan det skulle bäras in på julaftonen

Och ingen gödsel skulle bäras ut av ladugården under julhelgarna. Det skulle ligga till annandagens kväll. Då gick byens unga pojkar och bar ut gödseln i ladugården. Den kallades julgubben. Den skulle läggas på ett ställe, då skulle kreaturen samlas vid, när de skulle hem på sommaren. Men om det var någon som de var arga på då bar de ut hela gödselhögen och ravsade till, så det var ytterligt att se.

Sen skulle julen sopas ut fjärdedag Jul. Då klädde de ut sig. Pojkarna tog kjuntingen kläder på och flickorna tog karlakläder på. Sen tog de en kvast och gick utan vidare in i huset det ena efter det andra och sopade och sopade ut allt som fanns av för-

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

stugan. På somliga ställen körde de ut dem. De gjorde skälmstycken, kastade ved i skiftstenar i brunnar och syfte bors dörrar och släppte ut grisar och gick in i portar och tog av hjul på vagnar och skar sönder selar, och allt vad ondskefullt som fanns.

Vaggvisor

Sov i ro min lilla barn, du får icke nog vaka
Tids nog får du världen se
och des sedor smaka.
Världen är en sorgedal
~~Världen är en sorgedal~~
bäst man andas skall man dö
och blir mull tillbaka

Se, så är vår vandel här, så förvissen åren:
~~Bäst~~ man andas blid och glad
läges man på båren.
Lilla barn bör tänka så;

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

nä dä ble de blommor små
som krupyda vägen.

Ekorren gick ej åt ängen att slå
med fyra små raska drängar
efter kom duvan med stickor och stå
och rävsade hö uti stängar

Ekorren lättade, sparven han
drog
varth kissanissan hon körde.

En luffare säger: Goddag mor lilla
Svar: Goddag på dig du mosastöf
dus, dus, dussan lullan dej.

D:o: Ge mig lik bröd mor lilla
Svar: Brödet står i ugnen och bakas
dus, dus, dussan, lullan dej

D:o: Visa mig då vägen mor lilla
Svar: Gack den vägen du gick hit
dus, dus, dussan, lullan dej.

Skatan sitter på ladugårdstak
och gingen vackra visor:
Om mitt lillan är mållös och röver
då skall hon få maka på risen

Styyga skata, ging mitt så
lillan är stållös och röver ändå
utan att maka på risen.

Dussa nanna lilla barn
dussa på en kaka
kan jag inte kakan få
låter jag väl vaggan stå
och låter den lilla gråta.

Kråkan sitter på vårdasnack
och pryser om sina fötter

Hon vill resa till Danmark
och köpa skor för en halfver mark
Sko så finna som peppakorn,
katten blåser i silverhorn.

Det var en vallgosse och vallflicka
som hade ett barn. De hade gömt
det i ett berg, som kallas skärjé-
hallar (Ennegrboda socken) de gick
dit var sin gång och gav barnet
mat och skulle då tuta, så de
inte behövde komma dit på en gång
Det har min farmor talat om. De
tutade så:

Tuta hem och tuta bort
tuta till skarjehallar
kommer du dit förran jag
mjölka getter och mjölka får
och ge den lille en liten tår
och låt honom aldrig gråta

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

Sågvisa

1: Såg skära :1
1: Såg skära :1
fyra styver om dagarna
1: skär vi mer :1
så på vi fler,
fyra shilling om dagarna.

Det nyfödda barnet tindades i en mantel och — en blöja. Man började vid fötterna och lindade ända upp till nacken. De knöt armarna också och band knyts över axlarna. Det som stack ej förbi fötterna las dubbelt upp på ryggen. Skanteln var av ylle, den var ett par alnar lång. Blöjan lite kortare. Så hade de alltid mössa, de var så fina.

De hade en särskild dopdräkt. Gemene folk hade inte sådan

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
648

utan brukade låna på vika ställen. De var som en säck. Ungefär 1½ aln långa, utav vit linne-väv. Överklädd med en vacker röd tyg halslat "stjärting" tjusrock, blankt och pynt. På övre sidan överdrogs den med vit tyll. Breda tyllspetsar veckades och sattes runt om den på övre sidan. Små smala sidenband röda och blå, fastbyddes i kroken

Pärlor sattes lite överallt. Bita av röda silkeband skulle hänga ner om fötterna. Kring halsen fanns en rynkad bred tyllspets skjorta av samma kvalité, som var mycket utsirad. En grund fanns baktill, så de kunde hänga barnet i den här påsen. Och sen band att knyta med. En dosig sidenschal skulle läggas utanom mössan. Efter 8 månader skipte de dem endast kring nedre delen av kroppen. De hade en liten skjorta och en liten tröja och utanpå den lindades de. Det var tills de blev ~~halvårs~~ år. Sen hade de tröja, skjorta och en liten klänning som bestod av liv och en liten kjol. Den det var en pojke fick han ha den tills han blev två år. Det var, när de blev så gamla, så de kunde säga ifrån.

När de kristnades var barnaäldern slut. ✠

Jag har hört att förr i tiden skulle det på en kvinna som fått oäkta barn sättas en lapp baktill på kjolen av annat tyg, så de skulle ha det som märke. Fick de två barn skulle de ha två märken. De fick inte gå ut utan sådana lappar. se I sid 52

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV 648

Förr i [redacted] gamla tider skulle de stå skrift i kyrkan i församlingens närvaro, sådana som fått oäkta barn. Där fanns en särskild stol i kyrkan.

De hade kommnaiken: När Törnet blommar, skulle de så korn. Det är 5:te veckan.

När vattnet blommar d.v.s. när det flyter upp lite grönt på vattnet i brunnarna, skulle de så korn.

På hösten om det var mycket nät (spindelväv) skulle det bli bra skörd.

Det var en slags små vamp i dem. fanns små runda skivor. De kiknade dem. Och det var många skulle det bli bra skörd. Somliga är upp kis 7, i bland inte mer än 3 å 4. De var stora som skollonskålar.

Om det var mycket rönnbär och ekel, blev det strängt vinter. Förr talade de om att de skördade dem, torkade dem och malde dem på kvarnen och blandade i brödet.

Om det blåser julafton skall det bli ett gott fruktår. Men är det ingent, ett dåligt.

Register för II o. II

Bak 18, 55 f.
Barnsängskvinna 31, 39 f. 51, 53 f, II: 54,
Basilisken II: 37
Begravning 51, 125 f, 131 f. II: 58, 59
Bellman II: 43
Blommor II: 11
Bryggd 56
Bröd 84
Bysägille II: 48
Bäcksman 63 f. 70 f.
Djävulen 85
Dop 43 f. 53, 57 f. II: 56, 75 f.
Drake 154
Drömmar 6 f., 151
Död 51, 96, 130 f. 146
Efterbörd 35
Fastlag II: 22
Primärare 117 f.
Fåglar II: 12 f.
Förlossning 15, 34

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV 648

Förning II: 52 f.
Gastar 152 f.
Gengångare (se även Vamel) 147 f. 150
Genvädret 5
Glubbso 15
Groda II: 32
Göken 86
Helig lördag II: 3
Hjärtor II: 27 f.
Jems II: 25 f.
Jul II: 18, 63 f, 79
Jungfru Maria II: 10
Klok (se även Sjukdom) 121
Koleran II: 42
Kyrka II: 36, 40
Läkar 72 f.
Läkeråker 71 f. II: 5
Lillnisse 13
Lin II: 49 f.
Luaia II: 3
Lättfärdig kvinna II: 77
Mara 12
Midsommar 9 II: 5 f. 11 f. 18 f. 62

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Myrstack 86
Nattskrifter 5
Nästa skytt II: 42
Naglar 55
Nävelsträng 35
Necken 9 II: 31
Nyckarst 92
Nyra 93, II: 23
Ola Låna II: 31
Oppriktekvällar II: 8
Orm 12, 87, II 9f
Padda 61, 86
Pengar II: 35
Pesten II: 41
Pinkorspapun II: 37
Potatis II: 36
Präst 90, 123
Pysslingar 15, 153
Påsk 10, 18, II: 23f.
Rackaren 70
Runsten 92
Salomo II: 27
Segerhuva 36
Sjukdom 18f, 45f. 58, 66, 89, 95, 145, II: 20f
Skogsnuvan II: 34f
Skäntsagor II 44f.
Skörd 53, II: 49, 78
Skator 13
Skatter 29f, 154
Spindel 86
Sten 88, 90f
Städja mässa 15f
Svala 94
Sågvisa II: 45
Såmarken 17, II: 78
Tjuv 52
Tjänstepolk II: 15, 47
Tomte 119f, II: 34f.
Troll II: 32f
Trolleri 10f
Trollkare 11f
Tvådägging 57
Utsläppedag 17
Vaggvisor II: 71f.
Välborg 8

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Varsel 7, 94 f, 97 f. 123 f, 128 f.
151, II: 5, 14
Varulv 15
Veko-räkning 5
Vintergatan 5
Väfpudagen 17
Väderleksmärken 5, II: 9, 79
Vättar 42
Väsning 57
Ärsgang 16, II: 18.